

Türk Sanayinin ve Yatırımlarının Yapısı

Prof. Dr. A. N. ESKİOĞLU *

GİRİŞ

Memleketimizde Tanzimattan beri batılılaşma ve kalkınma yolunda pek çok gayretler sarfedilmiş, münakaşalar yapılmış, çareler aranmış olmakla beraber bütün bu gayretlerin neticesiz kaldığı bugün çok acı bir gerçek olarak meydandadır. Dün kurulan veya İmparatorluğumuzdan ayrılan devletler bile endüstriyel alanda bizden ileri duruma geçmiş, sağlam bir ekonomiye erişmişken maalesef biz adımlarımızı hızlandıramamış ve ileri memleketler ile aramızdaki mesafe kapanacağı yerde açılmasına meydan vermişizdir.

Türkiye son 50 yılda ilerlemiş midir? Bu soruyu cevaplandırmak için eskiye bakmak gerekir. 1930 larda istihsal edilmiş bazı maddelerin miktarları ile ileri devletlerinkini karşılaştırıp farklarına bakmak gereklidir. Bu karşılaştırmayı yaptığımız zaman aradaki farkların büyüdüğünü görmekteyiz. Mademki zaman ilerledikçe ileri memleketlerle aramızda ki istihsal farkları büyüyor, yani kısaca 1930 da bu mesafe meselâ 1 m. iken 1960 da 1.5 m. ye çıkmıştır. Öyle ise bu ileri devletlere nazaran gerilemekteyiz. Onların iktisadi seviyesine çıkma yolunda değiliz. Evet şehirler kuruyoruz binalar yapıyoruz; mekanik, otomotiv sanayide birçok hamleler yaptık, fabrikalar kurduk. Avrupalılar gibi giyinip onlar gibi yazıyoruz; fakat bütün bunlar bugün bile ileri memleketler seviyesine çıkmaya yetmediği gibi aradaki mesafe de kapanmak yerine açılıyor; işte delilleri :

1975 yılında neşredilmiş Birleşmiş Milletler İstatistiklerinden ve DİE yayımlarından çıkarılmış, 7 devlet ortalaması ile Türkiye İstihsalı çeşitli maddelerde karşılaştırılmıştır. Cetvelde görüldüğü gibi aradaki farklar zamanla büyümektedir.

* E.D.M.M. Akademisi, Maden Fak. Dekan.

YEDİ DEVLET ÜRETİM ORTALAMASI İLE TÜRKİYE ÜRETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

	T A R İ H L E R							BİN TON		
	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970		1971	1972
PEYNİR										
7. Dev. Ortalaması	176	194	214	231	241	259	273	287	305	328
Türkiye	79	85	85	83	90	92	94	95	97	99
Farklar	-97	-109	-129	-143	-151	-164	-179	-192	-208	-229
ET										
Ortalama	337				444	457	483	488.5	506	557
Türkiye	343				387	405	402	378	380	404
Farklar	+6				-57	-52	-81	-110.5	-126	-153
TİCARİ GEMİLER										
Ortalama	376	417	465	484	536	658	759	875	909	1012
Türkiye	2	4	5	6	18	17	11	8	8	17
Farklar	-374	-413	-460	-478	-518	-641	-748	-849	-901	-995
KURŞUN										
Ortalama	49.1	53.9	51.7	54.9	56.2	50.0	58.3	59.3	59.9	63.5
Türkiye	2.0	0.9	0.5	1.2	1.6	1.2	3.5	3.2	2.4	3.2
Farklar	-47.1	-53.0	-51.2	-53.7	-54.6	-58.8	-54.8	-56.1	-57.5	-60.3
TELEVİZYON										
Ortalama	1076	1109	1034	944	1273	1341	1457	1368	1578	1800
Türkiye	-	-	-	1	2	3	4	7	41	-
Farklar	-1076	-1109	-1034	-943	-1271	-1338	-1453	-1361	-1537	-1800

YEDİ DEVLET ÜRETİM ORTALAMASI İLE TÜRKİYE ÜRETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

	T A R İ H L E R							B İ N T O N		
	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	
DEMİR										
Ortalama	16947	17841	18321	19610	20934	22262	23264	23199	24333	
Türkiye	293	500	736	847	910	948	1034	881	1135	
Farklar	-16654	-17341	-17585	-17863	-20024	-21314	-22230	-22318	-23198	
ÇELİK										
Ortalama	23744	25111	26031	27487	29219	30871	32184	32265	34218	
Türkiye	405	585	842	996	1109	1170	1312	1122	1442	
Farklar	-23339	-24530	-25189	-26491	-28110	-29701	-30372	-31143	-32786	
KONDANTRE BAKIR										
Ortalama	123,3	133,5	139,0	144,1	154,2	169,8	200,7	217,3	250,3	
Türkiye	26,0	26,3	26,6	25,4	23,6	19,3	19,0	17,6	17,1	
Farklar	-97,3	-107,2	-112,4	-118,7	-130,6	-170,5	-181,7	-199,7	-233,2	
ELEKTROLİTİK BAKIR										
Ortalama	185,3	194,4	212,8	220,2	233,1	238,3	242,6	264,8	286,8	
Türkiye	9,5	6,5	6,0	8,0	8,8	19,3	19,0	17,5	17,1	
Farklar	-175,8	-190,9	-206,8	-212,8	-224,3	-219,0	-223,6	-257,4	-269,7	
KOK										
Ortalama	14863	15058	15129	15332	15751	16307	16738	16930	17183	
Türkiye	876	1099	1271	1170	1257	1923	1341	1288	1284	
Farklar	-13987	-13959	-13858	-14153	-14454	-14884	-15397	-15642	-15899	

FEDİ DEVLET ÜRETİM ORTALAMASI İLE TÜRKİYE ÜRETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

	T A R İ H L E R							BİN TON		
	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970		1971	1972
ÇİMENTO										
Ortalama	22756	23941	25672	26913	28304	29500	31393	32534	34056	35290
Türkiye	2936	3238	3854	4236	4733	5795	6374	7553	8424	8534
Farklar	-19820	-20703	-21813	-22677	-23571	-23705	-25025	-24981	-25632	-26356
MOTORLU ARAÇLAR (Yolcu Taşıyıcı)										
Ortalama	1028	1042	1133	1076	1233	1210	1443	1523	1597	1654
Türkiye	0.5	0.4	1.4	3	4	5	5	12	30	—
Farklar	-1027.5	-1041.6	-1131.6	-1073	-1229	-1205	-1443	-1511	-1557	-1654
MOTORLU ARAÇLAR (Ticari)										
Ortalama	166	163	163	153	165	188	194	191	192	233
Türkiye	5	3	9	12	14	18	11	11	19	—
Farklar	-161	-160	-155	-141	-151	-170	-183	-180	-173	-238
RADYO										
Ortalama	1607	1552	1691	1482	1881	2153	2305	2034	2052	2304
Türkiye	305	257	339	226	271	268	203	219	248	—
Farklar	-1302	-1295	-1280	-1610	-1885	-2102	-2102	-1865	-1804	-2304

Hastalığın devam ettiğini, ileri memleketler seviyesine çıkma yolunda olmadığımızı böylece müşahhas olarak belirttikten sonra tedavi hususundaki düşüncelere geçmeden önce Türkiye'de Sanayinin tarihî seyri- ne göz atmakta büyük faide olur kanaatındayım.

SANAYİNİN SEYRİ

Bütün pozitif ilimlerde temel mefhumları bulan ve bu ilimleri tesis edenlerin müslümanlar olduğu artık bugün popüler hale gelmiştir. Bu hususda telif eserler olduğu gibi; Avrupa dillerinde yazılıp, Türkçeye tercüme edilmiş bir-iki kitap da vardır: «Avrupa Üzerinde İslam Güneşi» isimli eser bunlardan biridir. İlimle beraber teknik de öyle: Harun Reşid'in Şarlman'a bir saat hediye ettiği ve Şarlman'ın buna bir masa ile mukabelede bulunduğunu vaktiyle mektep kitaplarında okumuştuk. Selçuklu Devleti ile Osmanlı Devletinin ilk asırlarında bu devam etmiştir. Fatih daha 20 yaşında döktürdüğü büyük toplarla silah sanayiinde bir çığır açmıştır.

Fahri Dalsar'ın Bursa'da İpekçilik adlı kitabında, 1586 yılında 46 tezgahı olan Hacı Mahmut Efendi'den bahsedilmektedir. 46 tezgah, bu adeta bir fabrika. 16. asırda Halep, Selânik, İstanbul, Bursa ve Ankara'da sanayiye, yukarıdaki numunede olduğu gibi, büyük imalâthaneler durumunda veya evlere iş verme halinde bulunmaktadır.

Dünyada mevcut sanayi dallarının hemen hepsine imparatorluk sınırları içinde rastlamak mümkündür. Mevcut sanayi, halkın ve ordunun bütün ihtiyaçlarını, sağlam ve vasıflı mallarla, mükemmel olarak karşılamaktadır. Hatta birçok sanayi mallarının ihraç edildiği de görülmektedir. O kadar ki, tersanelerimizde Venedik ve Ceneviz devletlerinin siparişi üzerine gemi yapıp ihraç ettiğimiz tarihen sabit hadiselerdendir.

İktisadi durum ise köylü ile şehirli arasında çok ahenklidir. Köylerde, kırsal bölgelerde «Tımar Sistemi» şehirlerde «Lonca Sistemi» ile halk teşkilâtlandırılmıştır. Devletin siyasi ve askeri örgütleri arasında da tam bir mutabakat mevcuttur.

Hal böyle iken Osmanlı Sanayininin 17 ve 18. asırlarda duraklamaya başladığı ve 19. asır içinde de yıkıldığı görülüyor. Kaynaklardan çıkarabildiğim sebeplerin başlıcaları şöyledir: Askeriyede lüks, cemiyette tefeciliğin artmasıyla köylü - şehirli ahengi bozulmaya başlamış, iç denge bozulurken iktisadi yapı da dışarıya hammadde satma biçimine dönüşmeye yönelmiştir.

Ticaret sözleşmeleri, iç vergileri (gümrükleri) İngiliz ve Avrupa tüccarları için kaldırmıştır; yerli tüccar için yürürlüktedir. Meselâ Sheffield çakısı ile Bursa çakısını bu açıdan karşılaştıralım: Sheffield çakısı % 5 gümrüğü verilmek suretiyle Osmanlı İmparatorluğunun her yerinde, başka herhangi bir kayda tâbi olmaksızın, satılma imkânına sahiptir. Fakat, Bursa çakısı üzerinde, Ankara'ya gelinceye kadar Bursa'dan çıkışta çıkış vergisi (reftiyye) geçtiği yerlerden transit vergisi (mürûriyye) ve Ankara'ya varışta varış vergisi (amediyye) alınmaktadır. Sanayileşme için gerekli şartlardan birisi de sermaye terakümünün bulunması ve bu sermaye birikiminin sanayiye aktarılabilmesi; Kaynaklardan 16 - 17. asırda sermaye birikiminin olduğunu öğreniyoruz. Lâkin 16. yüzyılın sonlarına doğru başlayan hammadde satma şeklinde yoğunlaşan dış ticari münasebetler Osmanlı Sanayinin kârlılık nispetinin düşük olmasına yol açmıştır. Buna karşılık ihracatın, verginin Devlet tarafından açık artırma ve üç yıllık müddetle sermaye sahiplerine kiraya verilmesi biçiminde belirlenen iltizamın, gayrimenkul ve araziden elde edilen rantın, tefeciliğin sanayi'e nazaran daha kârlı olduğunu anlıyoruz. Böylece Osmanlı İmparatorluğunda meydana gelen ticaret sermayesi, sanayi sermayesi haline dönüşmemekte ve devamlı olarak ticaret sermayesi halinde kalmaktadır.

İstanbul Üniversitesi İktisat tarihi üyelerinden Mehmet Genç 18. yüzyıla ilgili olarak yaptığı araştırmada tekstil ile ilgili vergilerde 130 yıllık müddet içinde bir artış olmadığını, buna karşılık ihracat, gümrük veya kantar resimlerinde (vergilerinde) kuş uçuşu bir yükselme varit olduğunu görmüştür. Bu da gösteriyor ki 19. yüzyılda imparatorluğumuzda sermaye birikimi var fakat sermaye sanayi'e değil de, daha kârlı olan ticari alanlara yatırılmaktadır. Paul Masson'un bir eserinde Fransız ticaretinin 2/3 si Osmanlı İmparatorluğu ile yapıldığı kayıtlıdır.

Tanzimatla beraber Maarif ve sanayileşme seferberliğine girilip Defterdar, Zeytinburnu, Hereke Dokuma, Bursa İpek Fabrikaları kurulmuştur. Tophane, Zeytinburnu Silah ve Demir Fabrikaları ile Haliç Tersanesi, Beykoz'da Cam Porselen ve Kâğıt, Kartal'da Konserve Fabrikaları tesis edilmiştir. Fakat gümrük himayesinden mahrum bulunan bu teşebbüslerin bir kısmı, 1908 den sonra faaliyetlerini idame ettiremiyerek kapanmışlardır.

Yabancı sermayenin de teşviki elbette düşünülmüş, fakat gayet tabii yabancı kendi menfaatini ön plânda tutarak hareket edecektir.

Avrupalı menfaatini düşünerek yatırım yapmaktadır. Mâmul maddeyi daha kolay piyasaya sürme, hammaddeyi daha çabuk temin etme

gayesi vardı. Eskişehir'e veya Konya'ya demiryolu vardı zaman Almanya sanayii için Eskişehir'e veya Konya'ya mâmul madde satma ve oradan da hammadde satın alma imkânı ellerine geçmiş oluyordu.

Yabancıların tavsiyeleri üzerinde ihtiyatlı olmak gerek: Kalkınma hakkında yabancıların tavsiyelerine bir göz atalım: 1851 yılında Reşit Paşa'nın bir milli müşaviri var. Mösyö Corre, «De la Reform en Turquie» adlı bir lâyiha sunuyor. Burada ileri sürdüğü görüş şu: Türkiye'nin sanayileşmesine gerek yok. Türkiye tarım üzerinde ihtisas sahibi olmalıdır, mukayeseli maliyetler nazariyesi uyarınca ve olsa olsa iki mevzuda da sanayileşebilir. Bunlardan birisi tekstildir, diğeri de mefruşat sanayiidir. 1950 de Profesör Bade aynı şeyi söylüyor. Daha önce 1930 larda gelenler de aynı şeyi söyiemişti. Ve nihayet bir başka biri de aynı şeyi söyledi. Dedi ki, «Türkiye'nin sanayileşmesine gerek yok fazla el emeği isteyen istihsale gidilmeli, teknoloji size gerekli değil, bol işçi var; tarıma ağırlık verilsin. Bir de turizm endüstrisinde ihtisaslaşsın, (halbuki turizm endüstri değil belirli bir hizmettir) Tekstilde ihtisaslaşın.» Demek ki yabancıların Türkiye'nin sanayileşmesi mevzuundaki görüşleri pek değişmemiştir. Türkiye Ortak Pazar ile münasebetlerini devam ettirdiği müddetçe mukayeseli maliyetlerin öngördüğü (gerektirdiği) kesin çerçeve içinde belirli sahalarda sanayileşebilecektir.

Halbuki elektronik çağa, feza çağına gelmiş bir dünya içinde tekstil, motorlu araç yerine at arabası yapmak gibi bir durumdadır. Tekstilde sanayileşme, tekstilde ihtisas sahibi olma uzay (feza) çağında bir toplum için hedef olamaz.

2. Meşrutiyetin ilân tarihi 1908 den Cumhuriyetin ilânına kadar geçen 15 yıllık kısa devre, manevi huzursuzluk, iç ayaklanmalar ve savaşlarla geçmiş ve yabancı ideolojik tesirler bu kargaşalıklarda büyük rol oynamıştır. Milletimizin «Milli Görüş» ten esas itibarıyla saptırılmış olması, alınan bazı sınaî tedbirlere rağmen memleketin hızla çökmesinde başlıca âmil olmuştur.

Mezkûr sınaî tedbirlere başka başlıcaları şunlardır :

- a. 1913 de sanayii teşvik gayesi ile bir kanun çıkarılmıştır.
- b. Kapütülasyonlar tek taraflı olarak kaldırılmıştır.
- c. Millî sanayii kurmak maksadıyla bir gümrük kanunu çıkarılmıştır.
- d. 1915 de memlekette bir sanayi sayımı yapılmıştır.

Bilhassa Sanayi Teşvik Kanunu ilgi çekicidir.

Adından da anlaşılacağı gibi bu kanun, özel sektörün sanai faaliyet sahasını geliştirmek için bir çok tedbirler getirmiştir. Mezkur tedbirlerin memleket sanayiini on yıl içinde iki misline çıkardığı müşahade edilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonunda mağlup olan Osmanlı İmparatorluğu parçalanmış; İstiklâl Harbini takiben Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. O zamanki sanayi'in durumu hakkında tafsilatlı istatistikler mevcut olmamakla beraber, yıllarca süren savaşların tesiri ile sanayi tesisleri yıpranmış, birçoğu elden çıkmış, sermaye kalmamış, kaynaklar kısırlaşmış ve en mühimi sanayi'in ihtiyaç gösterdiği yetişmiş insan gücü savaşlarda kaybedilmiştir. 1923 den 1976 yılına kadar geçen zamanda Türkiye Cumhuriyeti Sanayi'nin gelişmesi aynı hızla olmamıştır. Bu sebeple bu devreyi üç kısma ayırarak incelemek daha doğru olacaktır.

Birinci Kısım (1923 - 1950)

Bu kısma umumiyetle «tek partili devre» de denebilir. Bu devrede, yeni devleti kurma gayretleri arasında ele alınan işlerden biri de iktisadi kalkınma meselesi olmuştur. Ancak, sermayenin ve teknik elemanların azlığı sebebi ile, 27 yıllık bu devrede birkaç tesisten başka sanayileşme sahasında kayda değer büyük faaliyetlere rastlamak mümkün değildir.

İkinci Kısım (1950 - 1960)

Bu kısma «çok partili devre» de denebilir. Bu devrede liberal ve enerjik bir iktisadi politika uygulanmıştır. Devletçe alınan dış yardımlar daha ziyade alt yapı ve zirai gelişmeye yönelmiştir; bunlardan elde edilen neticeler bütün sanayi faaliyetlerinin geliştirilmesinde müessir olmuştur. Özel sektörün kredi ihtiyaçlarını karşılamak üzere mevcut bütün imkânlardan faydalanılmış; Beynelminel Kalkınma Bankası'nın desteği ile «Türkiye Sınai Kalkınma Bankası» kurulmuştur.

Bu devrenin, iktisadi ve sanayi dallarına ait mühim faaliyetleri şunlardır :

a — Azot sanayii ve petrol rafineleri kurulmuştur.

b — Tekstil, çimento, şeker sanayileri memleket ihtiyacını karşılayacak seviyeye getirilmiştir.

- c — Et kombinaları kurulmuştur.
- d — Devlet teşebbüslerinin hemen hepsinde önemli istihsal artışları görülmüştür.
- e — Özel sektörün sanayi sahasındaki teşebbüs arzusu bariz bir hal almıştır.
- f — Özel sektör sanayiinin gelişme hızı artmış ve dokuma sanayiinde devlet sektörü ile boy ölçüşür hale gelmiştir.
- g — Umumi yatırımlar içersinde özel sektör yatırımlarının payı % 50 nin üstüne çıkmıştır.
- h — Müstakbel yatırımlara zemin hazırlayan termik ve hidrolik santraller, barajlar, karayolları, limanlar gibi alt yapı yatırımları kesafet kazanmıştır.

10 yıl süren bu devrede, bilhassa özel sektörde büyük gelişmeler görülmüştür. Sanayide meydana gelen inkişâfa muvazi olarak, gerçek kalkınmanın temelini teşkil eden, mânevî sahada bazı gelişmeler zuhur etmiş ve manevî - maddî kalkınmanın gene birlikte tezahur etmeğe başladığı müşahade edilmektedir.

Üçüncü Kısım (1960 - 1980)

Bu devreye «plânlı devreye giriş» de denilebilir.

Plânlı kalkınma faaliyetleri 1961 Anayasasının mer'iyete girmesiyle başlamış ve kalkınma plânlarının yapılması Devlet'e vazife olarak verilmiştir. Bunun neticesi olarak Devlet Plânlama Teşkilatı kurulmuş; kalkınma plânları yapılmış ve Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plâni 1963 yılından başlayarak tatbikata konulmuştur. Plânların tatbiki sırasında sanayiide bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu devrenin bir diğer hususiyeti de Avrupa Ekonomik Topluluğu ile münasebetler kurulmasıdır. Buna göre, imâlat sanayiinin bir kısmı 12 yıl içinde, bir kısmı ise 22 yıl içersinde Ortak Pazar rekabetine açılmış olacaktır. Ortak pazar memleketlerinin gelişmiş sanayileri karşısında sanayimizi koruyabilmek için Yurdu muzun sanayi yönünden tam olarak kalkınmasının ve bilhassa geri kalmış Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nin en kısa zamanda geliştirilmesinin zarureti ortaya çıkmış ve sanayileşmede hamle yapılması maksadıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığında 1975 yılında - maalesef sonra aynı tempoyu muhafaza edemeyen - hummalı bir faaliyet başlamıştır.

DETLER VE TEDAVİ YOLLARI

Tarihi seyirden edndiğimiz tecrübeleri ve mâlûmatı göz önüne alarak hastalıkları şu şekilde sıralayabiliriz.

1. Dış münasebetlerden, ileri ülkelerin tavsiyelerinde çok müteyakız, ihtiyatlı olmalıyız. Biz yardım ve borçlarla 960 - 67 arasında 14 milyon dolarla, turistik tesis adı altında lüks oteller yaparken, meselâ Romanya yine aynı tarihlerde 12 milyon dolarla ağır sanayiye kurmuştur.

Yine Romanya'dan bu mevzuda bir numune vereceğim: 1976 ilkbaharında Ticaret Bakanı Başkanlığında hey'etle Romanya'ya gittim; kaldığımız otelde bir hayli zenci gençle karşılaştık. Kendileriyle konuştuğumda Unesco bursluları olduklarını ve Romanya'da tahsillerini yaptıklarını öğrendim. Bayraktarlığını A.B.D.'in yaptığı bu teşkilâtın bize talebe gönderdiğini hiç duymadım. Demir perde gerisine tahsile talebe gönderen A.B.D. bize, sanayi yerine, turizmi sağlık veriyordu.

Bu elbette, din ayrılığının fikir ayrılığından daha da müessir olduğunu gösteriyor.

2. Kuvvetli bir mânevi kalkınmaya ihtiyacımız var. Eğitimin çok düzenli ve yüksek kaliteli olması şart, akademilere girebilen öğrenciler, hem homojen değil hem de çok zayıftırlar; bu hal eğitimin bozukluğuna büyük delillerden biridir. Hakikaten, mesleğini iyi bilen gençler yetiştirilmelidir. Belki şöyle düşünülebilir: «İyi yetişmeden vazgeçtik, bari tedrisat yapılabilseydi.»

Esasen gençliğin tahsil yapmayı, mekteplerdeki huzursuzluk da gösteriyor ki bir boşluk var; maarif sistemi sakat, çünkü çalışmıyor. Öyle ise memleketin kalkınması için mühendis mekteplerini çoğaltmak yetmiyor. Bınlara insanlık öğretecek, meslek aşkı, vicdan merhamet aşılacak din adamları da yetiştirmeye mecburuz. Ecdadımız karınca ezmekten sakınırken, bu derece merhametli iken; Tuna boylarında akınlarda imrenip aldığı bir iki meyvanın ağacına, asmasına mendille bedelini bağlarken, bu derece âdil dedelerin evlâtları ne hale geldik.

Eğer kalkınmak, ilerlemek istiyorsak mânevi ilimlere kıymet vermek zorundayız. Almanya'da 1953 yılında tahsilde olan 125.000 Üniversiteliden % 7,5'ü İnşaat Mühendisliği, % 9,2'si Makina ve Elektrik Mühendisliği tahsil ederken % 6,2'si de dini ilimler okumakta idiler.

Fertleri hakikaten yüce kudret sahibinin varlığını hisseden, bu muazzam kâinatın sahibinin bir Ahiret Hayatına, suâle muktedir olduğuna inanan, bir gün gelip hesap vereceğini bilen bir toplulukta elbette bugün yakındığımız bu kardeş katilleri, mektepte tahsilin aksaması, fabrikaların

çalışmaması kendiliğinden önlenecek. İhtiras, rüşvet v.s. gibi kötü itiyat ve muameleler elbette sönüp kaybolacak; tarihimizde iyi ahlâk numuneleri pek çoktur; gençlere öğretilmelidir.

3. Yatırımlar elbette ön projelere dayanmalıdır. Ama bu ön projeler bir çok mütalara bağlı olmalıdır; burada çok güçlükler zuhur eder;

Sanayileşmeye Özel Sektörde belli ölçüde engel olan, ya da hızlı bir endüstrileşme hareketini frenleyip geciktiren olayların başında «karar safhası»ndaki tereddütler gelir. Bilindiği gibi bir endüstri tesisinin kurulmasına değinen ilk merhale, bu tesisin kurulması için yapılan etüt ve araştırmalar ile bunun neticesinde gerekli olan karar safhasıdır. Kararın, hızlı ve uygun olarak verilebilmesi için elde yeterli bilgilerin, istatistiklerinin mevcut olması gereklidir. Bu bilgilerden tesisin kurulacağı yerle ilgili olanların derlenmesini, belli ölçüde, karar verecek grubun kendi gayreti ve becerikliliğiyle orantılı olarak zenginleştirmek mümkündür. mesela kuruluş yerindeki hammadde durumu, ulaştırma şebekesine uzaklık, yakınlık, temel zeminin sağlamlığı, işletme suyu ihtiyacı ile bu ihtiyacı sağlayacak su kaynakları, v.s. bilgilerin elde edilmesi...

Bunlar ilk bakışta endüstri projesinin fiziki yerleşimi ile boyutları üzerinde rol oynarsa da, daha önemli olan iktisadi donelerin (mütaların) toplanması safhasıdır. İktisadi mütalar vasıtasıyla tesisin verimliliği, kapasitesi, zamanla gelişme imkânları tahmin olunur. Üçüncü ve son safhada tesisin kurulmasında kullanılan malzeme, makina ve teçizat unsurlarının nereden, nasıl temin olunacağı mevzuları düşünülür. Türkiye'de bu üç safhada da endüstri müteşebbisinin kararını kolaylaştıracak bilgi kaynakları kıt durumdadır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

1. Kalkınma Savaşımız, Şükrü Er, Ege Matbaası, Ankara, 1960.
2. 50. Yıl Sanayi Kongresi, Tebliğler ve Tartışmalar, Kimya Mühendisleri Odası, Uğur Matbaası, Ankara, 1974.
3. 50. Yılda Türk Sanayii, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yayını, Mars Matbaası, Ankara, 1973.
4. Etude du developpement industriel, Publication des Nations Unies, New York, 1972.
5. Metal Madenler, DPT - Yayın No. 1637 - ÖİK : 286, Ankara, 1978.
6. Türkiye İstatistik 1976 ve 1978 Cep Yıllıkları, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1977 ve 1979.
7. Ulaştırma İstatistikleri Özet Tabloları, 1973 - 1978, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1977 ve 1979 Yayınları.
8. Tarımsal Yapı ve Üretim 1973 - 1977 DİE Matbaası, Ankara, 1978 ve 1979 Yayınları.
9. Türkiye İstatistik Yıllığı, 1977, DİE Matbaası, Ankara, 1977.